

La felicitat que constitueix el criteri utilitarista del que és correcte en una conducta no és la pròpia felicitat de l'agent, sinó la de tots els afectats. Entre la felicitat de l'agent i la dels altres, l'utilitarista obliga a aquell a ser tan estrictament imparcial com un espectador desinteressat i benèvol.

John Stuart Mill (1806-1873), *L'utilitarisme*

Comentari d'en Josep-Maria Terricabras

1. Expliqueu breument —al voltant de 40-80 paraules— les idees principals del text i com hi apareixen relacionades. [2 punts]

Mill defineix en aquest fragment què cal entendre per felicitat des d'una òptica utilitarista. No es tracta, segons ell, de fixar-se en la felicitat que l'acte realitzat proporciona a l'agent de l'acció sinó que cal prendre en consideració la felicitat propiciada a tots aquells a qui aquesta acció afectarà. Per tal que aquesta noció de felicitat es pugui fer efectiva, Mill afirma que qui realitza l'acció ha de ser capaç de distanciar-se de la seva pròpia acció com si tan sols en fos un espectador extern.

2. Què vol dir, en el text, «ser tan estrictament imparcial com un espectador desinteressat i benèvol»? (Tingueu en compte els aspectes del pensament de Mill que siguin pertinents, encara que no apareguin explícitament en aquest text.) [3 punts]

Amb aquesta expressió, Mill apunta a una de les dificultats més severes que planteja el criteri de felicitat utilitarista. Efectivament, l'utilitarisme pretén fer passar per davant de l'interès i la felicitat individuals, l'interès i la felicitat col·lectius. Això queda reflectit en la coneguda fórmula "el màxim plaer per al màxim nombre". El problema d'un plantejament com aquest, és clar, rau en el fet que qui realitza l'acció ha d'estar d'acord a fer passar interessos aliens per sobre dels seus individuals. I no tan sols això, sinó que ha de ser tan estrictament imparcial com un espectador desinteressat i benèvol. Quan els humans actuem, però, no ens comportem com autòmats de càlcul moral, que puguem avaluar de manera desapassionada i distant les conseqüències dels nostres actes. Tots sabem que, en la immensa majoria dels casos, allò que fem afecta en major o menor mesura els qui ens envolten, però el simple fet de saber-ho no sempre esdevé un motiu prou fort que aconseguixi modificar el curs de la nostra acció fins al punt de restar-nos beneficis personals a nosaltres mateixos. Vet aquí la dificultat pràctica més important de l'utilitarisme.

Aquesta dificultat es veu incrementada pel fet que Mill pretén que el seu criteri utilitarista tingui vigència més enllà dels actes puntuals. És a dir, contra un utilitarisme dels actes (que aconsellaria l'avaluació de pèrdues i guanys en cada acte concret i que seria defensat sobretot per Jeremy Bentham), Mill proposa un utilitarisme de les regles, que ens permeti anar més enllà i no tan sols avalui la utilitat dels actes concrets sinó que estableixi també normes morals que es puguin traduir en actes útils, és a dir, que proporcionin felicitat a la majoria.

3. Compareu el concepte de felicitat de Mill amb el concepte de felicitat d'algun altre filòsof. [3 punts]

Una de les teories ètiques amb la qual l'utilitarisme és més fàcilment vinculable és la teoria hedonista d'Epicur (341-270 aC). Com el filòsof grec, Stuart Mill també considera que en la recerca i la satisfacció del plaer hi ha la font de la felicitat. Des d'un punt de vista força general, doncs, podríem dir que l'utilitarisme de Mill és també

una teoria hedonista, ja que es fonamenta, com l'ètica d'Epicur, en la noció de plaer (hedoné, en grec).

Ara bé, textos com el que estem comentant ens fan veure que hi ha una diferència molt important entre l'hedonisme epicuri i el millà. I és que, segons el filòsof grec, l'obtenció de la felicitat i l'exercici del plaer és una labor estrictament individual. Epicur desaconsella, de fet, pràctiques orientades al benefici social com ara la política i tan sols considera beneficis, per a l'obtenció de la felicitat, el cultiu de l'amistat.

Després de llegir el text de Mill que encapçala aquest comentari, queda clar que la perspectiva utilitarista és ben diferent. Segons el filòsof anglès, ni tan sols l'obtenció de la màxima felicitat individual no seria de debò felicitat si es donés en un context d'infelicitat col·lectiva. La felicitat utilitarista és clarament una felicitat social, que cerca de fer encaixar la felicitat individual en un marc de màxima felicitat plural i que no permet en cap cas que la primera passi per sobre de la segona.

4. Esteu d'acord amb la tesi de Mill segons la qual és més important la felicitat de molts que la d'un sol? Raoneu la resposta. [2 punts]

Una vegada més, la tesi de Mill ens planteja un problema més d'ordre pràctic que no pas teòric. I és que, afirmar que no es pot ser feliç en un ambient d'infelicitat col·lectiva i que, en conseqüència, cal fer prevaler la felicitat col·lectiva per sobre de la individual és força senzill de sostenir sobre el paper. El problema, però, rau en el fet que està posant en joc nocions tan abstractes, tan poc concretes, que poden acabar per despistar-nos severament i paraitzar-nos a l'hora d'emetre un judici. Cal dir que, sens cap mena de dubte, parlar dels altres durant la primera meitat del segle XIX a Anglaterra era força més senzill que no pas ho és per a nosaltres ara. En qui hem de pensar, quan Mill ens demana que no ens fixem en la pròpia felicitat de l'agent, sinó [en] la de tots els afectats? Qui són els afectats de les meves accions en una societat cada dia més globalitzada, és a dir, on les igualtats i, sobretot, les desigualtats, cada dia se'm fan més evidents a escala planetària?

Els meus altres ja no són, de cap manera, la meva família, el cercle compost per les meves amistats, els veïns de la meva escala (que ni tan sols conec) o els conciutadans del poble o ciutat on visc. Els meus altres són, cada dia més, els nens del Brasil o de l'Índia que han cosit les pilotes de futbol amb les quals jugo; els milers de dones de pobles africans que cada dia han de recórrer desenes de quilòmetres per omplir una galleda d'aigua mentre jo llenço diàriament aquesta mateixa quantitat només per esperar que l'aigua de la dutxa surti calenta; tots els qui moren a l'altre costat d'un planeta reescalfat per culpa de les emissions del tub d'escapament del meu cotxe. En realitat, tots i cadascun dels meus petits actes tendeixen, cada dia més, a tenir causes (és a dir, a ser possibilitats per) i conseqüències que se m'escapen completament, fins i tot que no podria saber encara que m'ho proposés.

Quin sentit pot continuar tenint, en un context global com el nostre, parlar dels altres? Potser en té més que mai, i més que mai ens cal pensar en els altres com en tots els altres (si és que això és possible). En qualsevol cas, ens situem davant d'un panorama que té ben poc a veure amb el que dibuixava Mill fa gairebé 200 anys, perquè ens exigeix e concretar molt més el sentit i l'abast de la nostra responsabilitat moral.